

UNELE PARTICULARITĂȚI ALE LEGĂTURII CAUZALE ÎN DREPTUL PENAL

Narcisa NEDELICU,
doctorandă

SUMMARY

Among the fundamental problems of the law, the causality relation takes a leading place representing not only a theoretic indisputable interest, but a huge significance for the activity of the law enforcement authorities. The need of a thorough study of the causality relationship is also required by the increasing interest which manifests itself in the activity of the law enforcement authorities, by the need of a theoretical orientation that the legal practice is experiencing.

Nu putem afirma că noțiunea legăturii cauzale în dreptul penal rămâne a fi una asociată, deoarece ea s-a întărit, s-a impus foarte serios în dreptul penal, a obținut trăsături proprii de drept penal din punct de vedere al sensului și niciodată, în literatura de specialitate, nu s-a examinat fără luarea în considerație a importanței termenilor și noțiunilor speciale. După cum se știe, cauzalitatea constituie o categorie metodologică generală; mecanismul cauzării empirice ține de obiectul de studiu al diverselor științe naturale; construcția teoretică a legăturii cauzale este formulată anume în normele de drept penal cu referire la diferite componente de infracțiune. În așa fel, ideea general filosofică și general rațională a cauzalității este inclusă în ciclul juridic nu în mod mecanic, ci cu luarea în considerație a anumitor noțiuni speciale de drept penal; legătura cauzală în dreptul penal a obținut un conținut juridic propriu, deoarece chiar și este expusă într-un limbaj științific specific dreptului penal, dar nu într-o limbă filosofică generală. Respectiv, noțiunea legăturii cauzale în dreptul penal are un caracter consolidat.

Divizarea legăturii cauzale în funcție de obiectul de studiu al diferitelor discipline, precum și recunoașterea caracterului consolidat al noțiunii legăturii cauzale în dreptul penal ne permit să soluționăm ches-

tiunea formulată în modul următor: „Trebuie oare ca știința dreptului penal să aplice noțiunea filosofică a legăturii cauzale sau poate atribui acestei noțiuni un caracter voluntar, samovolnic, care o va face utilă cerințelor speciale ale dreptului penal?” [1].

Pentru soluționarea acestei probleme, este necesar să menționăm că nu există o interpretare filosofică unică a noțiunii de *legătură cauzală*. Înaintînd în calitate de temelii, premise „noțiunea de legătură cauzală fixată în filosofie”, cercetătorul, dacă nu face trimitere la careva doctrine filosofice concrete, singur, în mod involuntar, atribuie acestei noțiuni un anumit conținut și o anumită esență. Mai mult ca atât, după cum menționează (în viziunea noastră, în mod corect) savantul M. Bunghe, „nici o școală filosofică, niciodată nu a prezentat, măcar pentru o perioadă scurtă de timp, o soluționare satisfăcătoare a problemei determinismului... Totodată, în lucrările reprezentanților diferitelor curente contemporane ale științei filosofice și ontologiei pot fi depistate – într-o formă incompletă, izolată – elementele necesare pentru aprecierea științifică contemporană a determinismului și a determinării” [2]. Savantul T. V. Țereteli menționează că „majoritatea savanților criminaliști (în special din statele occidentale) recunosc noțiunea filosofică a cauzei, stabi-

lită de pozitivistul englez D. Mille ca fiind unica corectă: „... Din punct de vedere filosofic, cauza este totalitatea condițiilor pozitive și negative ale faptei, evenimentului, fenomenului, împreună luate, întregul cumul al întâmplărilor de gen diferit (contingencies), prezența cărora are ca rezultat generarea efectului” [3]. Această formulare, ca și, de fapt, definițiile și noțiunile succinte similare ei, nu pot fi recunoscute în calitate de concept filosofic asupra cauzalității: fiind obiect de studiu, determinismul în cadrul conceptelor filosofice inevitabil se transformă într-un sistem extrem de desfășurat. Așa concepte și doctrine sistematice cu referire la legătura cauzală în cadrul filosofiei există în multitudine, uneori situîndu-se pe poziții antagoniste una față de alta.

În pofida acestui fapt, au fost întreprinse tentative de clasificare a teoriilor penale referitoare la legătura cauzală în baza înrădăcinării lor în filosofie sau în dreptul penal. O atare clasificare a fost propusă, de exemplu, de către savantul V. B. Malinin [4]. Conform acesteia, o foarte mare parte a savanților recunoaște categoria examinată ca fiind una cu un caracter filosofic general. În același timp, semnele și particularitățile legăturii cauzale stabilite în filosofie au fost transferate asupra realităților specifice dreptului penal. La o ata-

re concepție și poziție autorul V. B. Malinin atribuie teoriile savanților A. Horn, R. Horn, S. V. Poznișev, N. F. Kuznețova, S. P. Mokriński, M. S. Ghinberg, A. N. Trainin ș.a., la ele referindu-se teoriile deosebirii cauzelor și condițiilor sau a inegalității valorice a cauzei; teoriile probabilității și teoriile obiective ale legăturii cauzale. În acest sens, este incontestabilă următoarea idee: „Nu există și nici nu pot exista concepte și doctrine speciale despre legătura cauzală în discipline științifice separate. De aceea, nu poate exista și o doctrină specifică, separată nici în știința dreptului penal. Avem o noțiune unică a legăturii cauzale și numai ea poate fi plasată la temelia construcției legăturii cauzale în cadrul disciplinelor speciale, inclusiv și în domeniul dreptului penal. De aici devine absolut clar și evident faptul că aspectul cauzalității și în planul dreptului penal, și în calitatea de cauzalitate în sens filosofic general constituie o categorie obiectivă” [5].

O altă poziție cu referire la clasificarea oferită de V. B. Malinin se conține în lucrările savanților M. I. Kovaliov, N. D. Sergheevskii, A. A. Ter-Akopov ș.a. Așa, de exemplu, în lucrarea lui M. I. Kovaliov și P. T. Vaskov, intitulată „Legătura cauzală în dreptul penal sovietic”, esența legăturii cauzale este examinată și tratată din punctul de vedere al materialismului dialectic: „chestiunea referitoare la legătura cauzală în dreptul penal urmează a fi soluționată în totalitate și pe deplin în baza conceptului despre cauzalitate”; și în continuare: „conceptul despre legătura cauzală (...) este unic pentru toate disciplinele și științele, inclusiv pentru dreptul penal” [6].

Totuși, ca finalitate, conform conceptului general, expus în cer-

cetările savanților nominalizați, „în dreptul penal urmează a fi aplicată nu noțiunea filosofică generală, firească a cauzalității, ci aceea specială, juridică” [7]. Tot la acest din urmă grup de savanți se atribuie Tregher și Riumelin (conform viziunii savantului T. V. Țereteli) [8].

În situația creată, adepții primei concepții plasează așa-numita noțiune filosofico-generală a legăturii cauzale sub necesitățile categoriilor de drept penal, iar adepții celei de a doua concepții, de asemenea recunoscând prezența în cadrul legăturii cauzale a unor semne generale, drept temelie pentru fundamentarea concepțiilor sale evidențiază anume categoriile de drept penal. Mai mult ca atât, „creînd o noțiune specifică juridică a cauzei (...), juristii fac trimitere la faptul că legea are dreptul de a atribui noțiunilor pe care le utilizează un sens juridic deosebit, neluînd în considerație faptul dacă aceste noțiuni sînt sau nu sînt utilizate în același sens în filosofie și în alte științe” [9].

În orice caz, realizarea clasificării teoriilor legăturii cauzale în dreptul penal în baza criteriului nominalizat întîmpină un grad avansat de complexitate: înseși teoriile de drept penal a legăturii cauzale se deosebesc prin multitudinea tezelor, pozițiilor, de fapt ca și teoriile filosofice, iar uneori chiar și tezele teoriei negative pot fi utilizate implicit de către savanți. Un exemplu al unei așa utilizări – cu referire la teoria legăturii cauzale adecvate – va fi special supus investigației și în cadrul cercetării noastre.

Problema temeiurilor conceptului de drept penal cu referire la legătura cauzală este relativ ușor soluționabilă cu ajutorul implicării metodologiei expuse.

Legătura cauzală constituie obiectul de studiu al mai multor discipline, însă pentru știința drep-

tului penal această noțiune are un caracter consolidat. Aceasta ar însemna că semnele inițiale, calitățile legăturii cauzale, cauzele, efectele, metodele de probare a legăturii cauzale – toate acestea constituie temelia determinării cauzale, avîndu-și rădăcinile sale adînc în filosofie. În continuare, dreptul penal, utilizînd noțiunile specifice determinării cauzale, include în acestea anumite sensuri specifice și caracteristice doar dreptului penal. Noțiunea legăturii cauzale, privită ca una consolidată, „apărînd și existînd în domeniul său, după conținut s-a adaptat la caracteristicile științei juridice și îndeosebi ale practicii juridice, a obținut, spre deosebire de prototipul său, un alt volum, s-a inclus în sistemul noțiunilor juridice, adică a contribuit la formarea obiectului de studiu al disciplinei” [10]. Ar fi incorect dacă am presupune că dreptul penal a construit de sine stătător categoria *cauzalității*: dreptul penal a împrumutat această categorie din metodologie, care este privită ca un compartiment aparte al filosofiei cu privire la mijloacele și metodele de obținere a cunoștințelor științifice.

Crearea construcției teoretice a legăturii cauzale ca element al laturii obiective se include în totalitate în obiectul dreptului penal, însă construcția teoretică în constituirea sa depinde de faptul în ce mod este reprezentată în cadrul metodologiei categoria cauzalității. Mecanismul cauzării empirice, de asemenea, nu se include în obiectul dreptului penal, deoarece în cazul soluționării întrebării cu privire la existența între anumite fapte, evenimente și fenomene concrete a legăturii cauzale sînt utilizate datele obținute din domeniul științelor naturale, incluse în sfera unui proces penal în baza concluziilor și rapoartelor

de expertiză judiciară. Și în sffrșit, construcția teoretică a legăturii cauzale într-un mod predeterminat corelează cu mecanismul cauzării empirice, adică permite de a stabili în cadrul procesului de aplicare a dreptului dacă este necesară incriminarea, adică imputarea în vinovăția persoanei a existenței legăturii cauzale, sau, cu alte cuvinte, dacă subiectul este supus răspunderii din punct de vedere al legii penale.

Mai mult ca atât, deosebirea consecutivă a categoriei cauzalității, a construcției teoretice a legăturii cauzale și a mecanismului cauzării empirice permite de a cerceta rezultativ propunerea de a se dezice de construcția generală a legăturii cauzale pentru toate componentele de infracțiune și „de a examina legătura cauzală ca fiind element al unei componente concrete, care se deosebește de celelalte legături cauzale din cadrul altor componente”. Această propunere a savanților-criminaliști occidentali, în particular a lui E. Beling și K. Enghis, este susținută și de savantul M. D. Șargorodski [11]. În general, examinînd istoricul chestiunii cu privire la legătura cauzală în dreptul penal, M. D. Șargorodski menționează că „inițial, chestiunea cu privire la legătura cauzală era prevăzută în legislație, era legată de anumite componente de infracțiune și era prevăzută în Partea specială a legii penale doar în cazul infracțiunilor de omor” [12]. În continuare, această chestiune „a fost examinată de teoria dreptului penal în calitate de entitate a Părții generale a dreptului penal, unde majoritatea autorilor considerau că, deși s-ar părea că este imposibil de a constitui o doctrină despre legătura cauzală în dreptul penal în baza conceptului general filosofic despre cauzalitate, totuși dreptul penal își poate

cristaliza o construcție a legăturii cauzale a sa, comună și aplicabilă tuturor componentelor de infracțiune” [13].

Astfel, avem diferite modalități și posibilități de a determina construcția teoretică a legăturii cauzale în dreptul penal. În particular, savantul M. D. Șargorodski vede două căi în situația dată:

1) crearea, în măsură suficientă și necesară, a unei construcții speciale de drept penal a legăturii cauzale în cadrul Părții generale a dreptului penal, și în special în teoria și doctrina dreptului penal;

2) includerea mențiunilor cu privire la legătura cauzală în cadrul articolelor Părții speciale a legii penale.

În dreptul penal contemporan al Republicii Moldova, a fost aleasă prima variantă, adică în cazul examinării problemelor generale ale dreptului penal, în particular, a laturii obiective a componente de infracțiune, este examinată și chestiunea cu referire la legătura cauzală. În ceea ce ține de cea de-a doua variantă, fixarea în cadrul dispozițiilor articolelor Părții speciale a legii penale a regulilor cauzalității cu referire la anumite componente concrete se prezintă a fi o cale nici pe aproape corectă de soluționare a problemei: fixarea normativă a chestiunilor și problemelor cauzalității, în mod evident, este practic imposibilă.

În același timp, mai există încă o modalitate de a soluționa chestiunile referitoare la legătura cauzală în dreptul penal, destul de aplicabilă și rezultativă: fundamentîndu-se pe calitățile și particularitățile categoriei cauzalității și pe noțiunile specifice dreptului penal, este posibil de a crea o noțiune consolidată a legăturii cauzale în dreptul penal. Totodată, este rațional de a nu limita prin aceasta investigarea

legăturii cauzale în dreptul penal, ci de a examina anumite chestiuni ale construcției teoretice a legăturii cauzale cu referire la componentele de infracțiune concrete.

Calitățile și trăsăturile generale ale categoriei cauzalității sînt neschimbătoare și în cazul permutării acestora pe tărîmul dreptului penal, și în situația atribuirii lor componentelor de infracțiune concrete și chiar faptelor infracționale reale. Mecanismul cauzării empirice constituie domeniul de cercetare și al altor științe, de obicei ale naturii, și nu urmează a fi examinat în teoria dreptului penal ca fiind o chestiune proprie doar acestui domeniu de activitate.

În ceea ce se referă la construcția teoretică a legăturii cauzale, ar fi absolut incorect dacă am menționa că această construcție nu ar dispune de un spectru de particularități cu referire la normele ce sînt formulate într-un mod diferit în cadrul legii penale. Așa, de exemplu, avem deosebiri esențiale între procesele de cauzare a consecințelor prevăzute de diferite articole ale Părții speciale al legii penale, în primul rînd, din punctul de vedere al mecanismului cauzării empirice, ceea ce determină deosebirea și în cadrul construcțiilor teoretice a legăturii cauzale specifice acestor articole.

Astfel, în scopul aplicării cît mai rezultative a Codului penal al Republicii Moldova, pentru interpretarea mai minuțioasă și adecvată a legii penale și perfecționarea acesteia, se recomandă de a cerceta minuțios chestiunea despre particularitățile construcțiilor teoretice ale legăturii cauzale cu referire la diferite componente de infracțiune, exact în felul în care, studiind în cadrul Părții generale a dreptului penal teoria referitoare la noțiunea de faptă ca element al laturii obiective, concret s-a purces la inves-

tigarea particularităților faptei în cadrul unei componente de infracțiune concrete.

Referințe bibliografice

1. Церетели Т. В. *Причинная связь в уголовном праве*. Москва: Государственное Издательство Юридической Литературы, 1963, с. 75.

2. Бунге М. *Причинность. Место принципа причинности в современной науке*. Москва: Изд. Иностранной Литературы, 1962, с. 9.

3. Церетели Т. В. *Op. cit.*, p. 75.

4. Малинин В. Б. *Причинная связь в уголовном праве*. СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2000, с. 126-131. Dacă e să facem referire nemijlocită la autor, apoi acesta consideră că „legea cauzalității în forma sa natural-firească constituie legea generală a naturii și a societății”.

5. Трайнин А. Н. *Общее учение о составе преступления*. Трайнин А. Н. Избранные труды. Составление, вступительная статья Н. Ф. Кузнецовой. СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2004, с. 101.

6. Ковалев М. И., Васьков П. Т. *Причинная связь в советском уголовном праве*. Москва: Государственное Издательство Юридической Литературы, 1958, с. 8; 36. Autorii respectivi în lucrările lor se ghidează de conceptul teoriei condiției obligatorii.

7. Малинин В. Б. *Op. cit.*, p. 126.

8. Церетели Т. В. *Op. cit.*, p. 76-77.

9. Церетели Т. В. *Op. cit.*, p. 77.

10. Тарасов Н. Н. *Методологические проблемы юридической науки*. Екатеринбург, 2001, с. 165.

11. Шаргородский М. Д. *Преступления против жизни и здоровья*. СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2003, с. 82.

12. Са, de exemplu, *Codul penal al Bavariei* din 1813, art. 144; *Regulamentul militar al lui Petru I*, art. 154.

13. Шаргородский М. Д. *Op. cit.*, p. 82.

PROCEDURA LEGISLATIVĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI ÎN ROMÂNIA: ASPECTE COMPARATIVE

Larisa BUGA,
doctorandă

SUMMARY

In this article the author made a order try of the legislative process carried on in the Parliament of the Republic of Moldova and Romania in a comparative plan. So, the stages of the legislative process in these countries were highlighted, were enunciated the resemblances and differences. Also the author mentioned a succession of utile conclusions for the legislative process of the Republic of Moldova.

REZUMAT

În acest articol, autorul a făcut o încercare de elucidare a procesului legislativ desfășurat în cadrul Parlamentului Republicii Moldova și în cel al României în plan comparativ. Au fost scoase în evidență etapele procesului legislativ în aceste țări, fiind enunțate asemnările și deosebiri. La fel, autorul a tras o serie de concluzii utile pentru procesul legislativ al Republicii Moldova.

Procesul de creare a legilor constituie o etapă foarte importantă în viața oricărei societăți. Astfel, ne-am propus drept scop în acest articol să trasăm momentele-cheie ale procesului normativ, iar pentru ca studiul să aibă un conținut științific rațional, am inițiat cercetarea în plan comparativ. Studiarea prin comparație a procedurii de adoptare a legilor elucidează atât laturile deja cunoscute, cât și cele necunoscute, dar utile pentru procedura legislativă din țara noastră.

Atât în Republica Moldova, cât și în România activitatea normativă este desfășurată de anumite autorități publice, abilitate prin constituție sau prin alte acte normative, cum ar fi: parlamentul (autoritate legislativă) și organele puterii executive (autoritățile administrației publice centrale și celei locale).

Parlamentul României are o structură *bicamerală*, fiind format din Camera Deputaților și Senat. Organizarea și funcționarea fiecărei camere se stabilesc prin Regulament propriu. Potrivit art. 75 din Constituția României, una dintre camere este prima sesizată cu anumite proiecte de legi sau propuneri legislative, cealaltă fiind cameră decizională, manifestarea acesteia din urmă încheind procesului legislativ.

Spre deosebire de România, în Republica Moldova Parlamentul [1] este *unicameral*, iar potrivit art. 60 din Constituție este unica autoritate legislativă a statului.

Fiind autoritatea reprezentativă a societății, parlamentul este investit cu o serie de atribuții, cea mai importantă dintre acestea fiind *legiferarea* [2] – activitate supusă unor norme ce reglementează calea pe care o parcurge legea